

# פרשת ויחי – ראשון

(כח) ויחי יעקב בארץ מצרים  
שבע עשרה שנה ויחי ימי-  
יעקב שני חזיו שבע שנים  
וארבעים ומאת שנה:

רס"א ויחי יעקב. למה פרשה זו  
סתומה לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם  
של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם. דבר אחר  
שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו:

(כט) ויקרבו ימי־ישראל  
למות ויקרא | לבנו ליוסף  
ויאמר לו אם־נא מצאתי  
חן בעיניך שים־נא ידך  
תחת ירכי ועשית עמדי  
חסד ואמת אל־נא תקברני  
במצרים:

רס"ב ויקרבו ימי ישראל למות. כל מי שנאמר בו קריבה  
למות לא הגיע לימי אבותיו (יצחק חי ק"פ ויעקב קמ"ז. בדרך נאמר  
קריבה אביו חי פ' שנים והוא חי ע'): ויקרא לבנו ליוסף. למי שהיה  
יכולת בידו לעשות: שים נא ידך. והשבע: חסד ואמת.  
חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה  
לתשלום גמול: אל נא תקברני במצרים. סופה להיות עפרה  
בנים ומרחשין תחת גופי. ושאין מתי חוצה לארץ חיים אלא  
בצער גלגול מחילות. ושלא יעשוני מצרים עבודת כוכבים:

(ל) ושכבתי עם־אבותי  
ונשאתני ממצרים וקברתני  
בקברתם ויאמר אנכי  
אעשה כדברך:

רס"ג ושכבתי עם אבותי. וי"ו זו מחובר למעלה לתחלת  
המקרא שים נא ידך תחת ירכי והשבע לי ואני סופי לשכב  
עם אבותי. ואתה תשאני ממצרים. ואין לומר ושכבתי  
עם אבותי השכבני עם אבותי במערה שהרי כתיב אחריו  
ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם. ועוד מצינו בכל  
מקום לשון שכבה עם אבותיו היא הגויעה ולא הקבורה  
כמו וישכב דוד עם אבותיו ואחר כך ויקבר בעיר דוד:

(לא) ויאמר השבעה לי  
וישבע לו וישתחו ישראל  
על־ראש המטה: פ

רס"ד וישתחו ישראל. תעלה בעדניה סגיד ליה: על ראש  
המטה. הפך עצמו לצד השכינה מכאן אמרו שהשכינה  
למעלה מראשותיו של חולה. דבר אחר על ראש המטה על  
שהיתה מטתו שלמה ולא היה בה רשע שהרי יוסף מלך  
היה ועוד שנשבה לבין הגוים והרי הוא עומד בצדקו:

(מ) ויהי אחרי הדיברים  
האלה ויאמר ליוסף הנה  
אביך חלה ויקח את־שני  
בניו עמו את־מנשה ואת־

רס"ה ויאמר ליוסף. אחד מן המגידים והרי זה מקרא קצר  
ויש אומרים אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד וכשחלה  
יעקב בארץ גושן הלך אפרים אצל אביו למצרים להגיד לו:  
ויקח את שני בניו עמו. כדי שיברכם יעקב לפני מותו:

(נ) ויגד. המגיד ליעקב ולא פרש מי והרבה מקראות קצרי  
לשון: ויתחזק ישראל. אמר אף על פי שהוא בני מלך הוא  
אחלק לו כבוד מכאן שחולקין כבוד למלכות. וכן משה  
חלק כבוד למלכות וירדו כל עבדיך אלה אלי וכן אליהו  
וישנס מתניו וגו':

(ז) ויאמר אלי הנני מפרך  
והרביתך ונתתיך לקהל  
עמים ונתתי את־הארץ  
הזאת לזרעך אחריך אחות

רס"ו ונתתיך לקהל עמים. בשרני שעתידיים לצאת ממני עוד  
קהל ועמים ואף על פי שאמר לי גוי וקהל גוים גוי אמר לי  
על בנימין קהל גוים הרי שנים לבד מבנימין ושוב לא נולד  
לי בן למדני שעתידי אחד משבטי להחלק ועתה אותה מתנה  
אני נותן לך:

(ח) ועתה שני־בניך הנולדים  
לך בארץ מצרים ערב־באי  
אליך מצרימה ליהם  
אפרים ומנשה בראובן  
ושמעון יהיו־לי:

רס"ז הנולדים לך וגו' עד בואי אליך. לפני בואי אליך כלומר  
שנולדו משפרשת ממני עד שבאתי אצלך: לי הם. בחשבון  
שאר בני הם לטול חלק בארץ איש כנגדו:

(י) ומוֹלֶדֶתְךָ אֲשֶׁר־הוֹלֶדְתָּ  
אחריהם לך יהיו על שם  
אחייהם יקראו בנחלתם:

רס"ח ומוֹלֶדֶתְךָ וגו'. אם תוליד עוד לא יהיו במנין בני אלא  
בתוך שבטי אפרים ומנשה יהיו נכללים ולא יהא להם שם  
בשבטים לענין הנחלה. ואף על פי שנהלקה הארץ למנין  
גלגלותם כדכתיב לרב תרבו נחלתו וכל איש ואיש נטל  
בשונה חוץ מן הבכורים. מכל מקום לא נקראו שבטים אלא  
אלו (להטיל גורל הארץ למנין שמות השבטים ונשיא לכל שבט ושבט ודגלים לזה  
ולזה):

(יא) ובבאי מפדן מתה  
עלי רחל בארץ כנען בדרך  
בעוד כברת־ארץ לבא  
אפרתה ואקברה שם  
בדרך אפרת הוא בית  
לחם:

רס"ט ובבאי מפדן וגו'. ואף על פי שאני מטריח עליך  
להוליכני להקבר בארץ כנען ולא כך עשיתי לאמך שהרי  
מתה סמוך לבית לחם: כברת ארץ. מדת ארץ והם אלפים  
אמה כמדת תחום שבת כדברי רבי משה הדרשן. ולא תאמר  
שעכבו עלי גשמים מלהוליכה ולקברה בחברון עת הגרید  
היה שהארץ חלילה ומנוקבת ככברה: ואקברה שם. לא  
הולכתיה אפלו לבית לחם להכניסה לארץ וידעתי שיש  
בלבך עלי אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם שתהא  
לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן והיו עוברים דרך  
שם יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים  
שנאמר קול ברמה נשמע וגו' והקדוש ברוך הוא משיבה  
יש שכן לפעלתך נאם ה' וגו' ושובו בנים לגבולם. ואונקלוס  
תרגם כרוב ארעא כדי שיעור חרישת יום (ספרים אחרים ארץ)  
ואומר אני שהיה להם קצב שהיו קורין אותו כדי מחרשה  
אחת קוריאד"א בלע"ז כדאמרינן כרוב ותני כמה דמסיק  
תעלא מבי כרבא:

(יב) וירא ישראל את בני יוסף  
שכינה ממנו לפי שעתידי ירבעם  
ויהוא ובניו ממנשה: ויאמר מי  
שאין ראויין לברכה:

רס"י וירא ישראל את בני יוסף. בקש לברכם ונסתלקה  
שכינה ממנו לפי שעתידי ירבעם ואחאב לצאת מאפרים  
ויהוא ובניו ממנשה: ויאמר מי אלה. מהיכן יצאו אלו  
שאין ראויין לברכה:

(יג) ויאמר יוסף אל־אביו בני  
הם אשר־נתן־לי אלהים  
בזה ויאמר קחם־נא אלי  
ואברכם:

רס"כ בזה. הראה לו שטר ארוסין ושטר כתובה ובקש יוסף  
רחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקדש: ויאמר קחם נא אלי  
ואברכם. זה שאמר הכתוב ואנכי תרגלתי לאפרים קחם על  
זרעוֹתיו. תרגלתי רוחי ביעקב בשביל אפרים עד שלקחן  
על זרעוֹתיו:

כח וחי יעקב יעקוב בארעא  
דמצרים, שבע עשרי  
שני; והוה יומי  
יעקוב, שני חייה  
מאה וארבעין ושבע,  
שנין.

רס"א וחי יעקב יעקוב. למה פרשה זו  
סתומה לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם  
של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם. דבר אחר  
שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו:

(כט) ויקרבו ימי־ישראל  
למות ויקרא | לבנו ליוסף  
ויאמר לו אם־נא מצאתי  
חן בעיניך, שו כען ידך  
תחת ירכי; ותעביד  
עמי טיבו וקשוט, לא  
כען תקברני במצרים.

רס"ב ויקרבו ימי ישראל למות. כל מי שנאמר בו קריבה  
למות לא הגיע לימי אבותיו (יצחק חי ק"פ ויעקב קמ"ז. בדרך נאמר  
קריבה אביו חי פ' שנים והוא חי ע'): ויקרא לבנו ליוסף. למי שהיה  
יכולת בידו לעשות: שים נא ידך. והשבע: חסד ואמת.  
חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה  
לתשלום גמול: אל נא תקברני במצרים. סופה להיות עפרה  
בנים ומרחשין תחת גופי. ושאין מתי חוצה לארץ חיים אלא  
בצער גלגול מחילות. ושלא יעשוני מצרים עבודת כוכבים:

(ל) ושכבתי עם־אבותי  
ונשאתני ממצרים וקברתני  
בקברתם ויאמר אנכי  
אעשה כדברך:

רס"ג ושכבתי עם אבותי. וי"ו זו מחובר למעלה לתחלת  
המקרא שים נא ידך תחת ירכי והשבע לי ואני סופי לשכב  
עם אבותי. ואתה תשאני ממצרים. ואין לומר ושכבתי  
עם אבותי השכבני עם אבותי במערה שהרי כתיב אחריו  
ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם. ועוד מצינו בכל  
מקום לשון שכבה עם אבותיו היא הגויעה ולא הקבורה  
כמו וישכב דוד עם אבותיו ואחר כך ויקבר בעיר דוד:

(לא) ויאמר השבעה לי  
וישבע לו וישתחו ישראל  
על־ראש המטה: פ

רס"ד וישתחו ישראל. תעלה בעדניה סגיד ליה: על ראש  
המטה. הפך עצמו לצד השכינה מכאן אמרו שהשכינה  
למעלה מראשותיו של חולה. דבר אחר על ראש המטה על  
שהיתה מטתו שלמה ולא היה בה רשע שהרי יוסף מלך  
היה ועוד שנשבה לבין הגוים והרי הוא עומד בצדקו:

(מ) ויהי אחרי הדיברים  
האלה ויאמר ליוסף הנה  
אביך חלה ויקח את־שני  
בניו עמו את־מנשה ואת־

רס"ה ויאמר ליוסף. אחד מן המגידים והרי זה מקרא קצר  
ויש אומרים אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד וכשחלה  
יעקב בארץ גושן הלך אפרים אצל אביו למצרים להגיד לו:  
ויקח את שני בניו עמו. כדי שיברכם יעקב לפני מותו:

(נ) ויגד. המגיד ליעקב ולא פרש מי והרבה מקראות קצרי  
לשון: ויתחזק ישראל. אמר אף על פי שהוא בני מלך הוא  
אחלק לו כבוד מכאן שחולקין כבוד למלכות. וכן משה  
חלק כבוד למלכות וירדו כל עבדיך אלה אלי וכן אליהו  
וישנס מתניו וגו':

(ז) ויאמר אלי הנני מפרך  
והרביתך ונתתיך לקהל  
עמים ונתתי את־הארץ  
הזאת לזרעך אחריך אחות

רס"ו ונתתיך לקהל עמים. בשרני שעתידיים לצאת ממני עוד  
קהל ועמים ואף על פי שאמר לי גוי וקהל גוים גוי אמר לי  
על בנימין קהל גוים הרי שנים לבד מבנימין ושוב לא נולד  
לי בן למדני שעתידי אחד משבטי להחלק ועתה אותה מתנה  
אני נותן לך:

(ח) ועתה שני־בניך הנולדים  
לך בארץ מצרים ערב־באי  
אליך מצרימה ליהם  
אפרים ומנשה בראובן  
ושמעון יהיו־לי:

רס"ז הנולדים לך וגו' עד בואי אליך. לפני בואי אליך כלומר  
שנולדו משפרשת ממני עד שבאתי אצלך: לי הם. בחשבון  
שאר בני הם לטול חלק בארץ איש כנגדו:

(י) ומוֹלֶדֶתְךָ אֲשֶׁר־הוֹלֶדְתָּ  
אחריהם לך יהיו על שם  
אחייהם יקראו בנחלתם:

רס"ח ומוֹלֶדֶתְךָ וגו'. אם תוליד עוד לא יהיו במנין בני אלא  
בתוך שבטי אפרים ומנשה יהיו נכללים ולא יהא להם שם  
בשבטים לענין הנחלה. ואף על פי שנהלקה הארץ למנין  
גלגלותם כדכתיב לרב תרבו נחלתו וכל איש ואיש נטל  
בשונה חוץ מן הבכורים. מכל מקום לא נקראו שבטים אלא  
אלו (להטיל גורל הארץ למנין שמות השבטים ונשיא לכל שבט ושבט ודגלים לזה  
ולזה):

(יא) ובבאי מפדן מתה  
עלי רחל בארץ כנען בדרך  
בעוד כברת־ארץ לבא  
אפרתה ואקברה שם  
בדרך אפרת הוא בית  
לחם:

רס"ט ובבאי מפדן וגו'. ואף על פי שאני מטריח עליך  
להוליכני להקבר בארץ כנען ולא כך עשיתי לאמך שהרי  
מתה סמוך לבית לחם: כברת ארץ. מדת ארץ והם אלפים  
אמה כמדת תחום שבת כדברי רבי משה הדרשן. ולא תאמר  
שעכבו עלי גשמים מלהוליכה ולקברה בחברון עת הגרید  
היה שהארץ חלילה ומנוקבת ככברה: ואקברה שם. לא  
הולכתיה אפלו לבית לחם להכניסה לארץ וידעתי שיש  
בלבך עלי אבל דע לך שעל פי הדבור קברתיה שם שתהא  
לעזרה לבניה כשיגלה אותם נבוזראדן והיו עוברים דרך  
שם יצאת רחל על קברה ובוכה ומבקשת עליהם רחמים  
שנאמר קול ברמה נשמע וגו' והקדוש ברוך הוא משיבה  
יש שכן לפעלתך נאם ה' וגו' ושובו בנים לגבולם. ואונקלוס  
תרגם כרוב ארעא כדי שיעור חרישת יום (ספרים אחרים ארץ)  
ואומר אני שהיה להם קצב שהיו קורין אותו כדי מחרשה  
אחת קוריאד"א בלע"ז כדאמרינן כרוב ותני כמה דמסיק  
תעלא מבי כרבא:

(יב) וירא ישראל את בני יוסף  
שכינה ממנו לפי שעתידי ירבעם  
ויהוא ובניו ממנשה: ויאמר מי  
שאין ראויין לברכה:

רס"י וירא ישראל את בני יוסף. בקש לברכם ונסתלקה  
שכינה ממנו לפי שעתידי ירבעם ואחאב לצאת מאפרים  
ויהוא ובניו ממנשה: ויאמר מי אלה. מהיכן יצאו אלו  
שאין ראויין לברכה: